

L'economia social i les fundacions

Papers de l'Observatori

Pere- A. Fabregas

Coordinadora
Catalana de Fundacions

Index

Resumen:	3
1. Introducció	4
2. Què és l'Economia Social?	4
3. Quin tipus d'organització formen part de l'Economia Social?	6
4. El reconeixement dels components de l'Economia Social	6
La Unió Europea	6
La situació a Espanya, França i Portugal	16
Espanya	16
França	18
Portugal	19
5. Un resum de la situació	20
6. Peculiaritats de les institucions que formen part de l'economia social	21
Cooperatives	21
Mutualitats	25
Associacions	28
Fundacions	31
7. Algunes dades estadístiques	36
Cooperatives	36
Mutualitats	37
Associacions	38
Fundacions	39
8. Els nous camins de la Unió Europea	40
La Directiva europea de contractació pública i els serveis a les persones (2014)	40
Recomanacions del Parlament Europeu per un Estatut per a les empreses socials i solidàries (2017)	42
Les fundacions i la Recomanació del Parlament Europeu	45
9. Bibliografia	48

Resumen:

Esta primera aproximación al universo de la economía social busca describir sus principales componentes, así como también recoger y analizar las diferentes definiciones de economía social hechas por las instituciones europeas, como la Comisión y el Parlamento, a raíz de la cada vez mayor incidencia del concepto de economía social.

Además de una descripción inicial de los actores relevantes y los valores insignia de la economía social, este papel de trabajo pone el foco especialmente en el sector fundacional como uno de sus integrantes de pleno derecho, junto con las cooperativas, las mutualidades, las asociaciones, las empresas sociales e instituciones paritarias de protección social.

Adicionalmente, este papel da cuenta de las últimas iniciativas de la UE puestas en marcha en materia de economía social, tales como: la Directiva europea de contratación pública de 2014 y las Recomendaciones del Parlamento Europeo para un estatuto para las empresas sociales y solidarias de 2017, analizando su relación con el sector fundacional y sus condicionantes en el entorno español y catalán.

Abstract:

This first approach to the universe of the social economy aims to describe its main components, as well as to collect and analyse the different definitions of the concept made by the European institutions, such as the European Commission and the European Parliament, following the growing impact of the concept of social economy.

In addition to an initial description of the relevant actors and the social economy's core values, this working paper focuses especially on the foundational sector as one of its full members, together with cooperatives, mutual societies, associations, social enterprises and joint social protection institutions.

Additionally, this paper reports on the latest EU initiatives launched in the field of social economy, such as: the European directive on public procurement of 2014 and the Recommendations of the European Parliament for a statute for social and solidarity based enterprises of 2017, analyzing its relationship with the foundational sector and its conditions in the Spanish and Catalan environment.

1. Introducció

La importància del concepte d'Economia Social tant a Europa com a Espanya i a Catalunya mereix una atenció especial. L'economia social integra a la Unió Europea dos milions d'empreses, que representen un 10% de totes les existents, i que donen feina a 11 milions de persones, aproximadament el 6% de tots els empleats de la UE¹. Per tant, és un sector de l'economia i de la societat important, de rellevància creixent i amb una elevada aportació de capacitat transformadora per aconseguir una societat més justa, més equitativa i, en definitiva, més humana.

Un dels sectors rellevants de l'economia social és el sector fundacional. Les fundacions són institucions amb una llarga trajectòria i una gran presència social, que s'orienta a fer accions en benefici de la societat, sense afany de lucre, sense que els seus promotors en puguin gaudir i sense que puguin ser retribuïts per llei els càrrecs dels patronats.

En aquests moments cal una reflexió sobre les fundacions i l'economia social que pugui aportar dades i clarificar conceptes per ajudar a construir una nova realitat social capdavantera des de qualsevol perspectiva.

2. Què és l'Economia Social?

Una primera aproximació al que s'entén per Economia Social es pot establir recordant la *Carta de principis de l'Economia Social*, establerta l'any 2002, per la *Conférence européenne permanente des coopératives, mutualités, associations et fondations* (CEP-CMAF)².

---

1 European Commission. Social Economy in UE. Vegeu ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy_ [consulta: 2019.04.02].

2 Social Economy Europe. Vegeu socioeco.org/bdf_organisme-478_fr.html [consulta: 2019.04.03]

Els principis de l'economia social es basen en³:

- La primacia de la persona i de l'objectiu social sobre el capital.
- L'adhesió voluntària i oberta.
- El control democràtic per als membres, l'anomenada governança democràtica.
- La conciliació dels interessos dels membres i usuaris amb l'interès general.
- La defensa i aplicació dels principis de solidaritat i responsabilitat.
- L'autonomia de la gestió i la independència en relació amb els poders públics.
- L'afectació de la major part dels excedents a l'assoliment d'objectius a favor del desenvolupament sostenible, serveis d'interès per als membres o l'interès general.

Òbviament, la definició, encara que prou concreta, deixa punts d'indefinió o d'interpretació, que poden portar a concepcions diferents sobre el que és i el que realment inclou l'economia social. Per exemple, enlloc diu que sigui un condicionant desenvolupar una activitat econòmica, ni si són més importants els objectius privats d'ajuda mútua d'un grup de persones o els de servei a la societat. Tampoc no fa cap referència a com s'ha d'interpretar la governança democràtica, donades les diferents organitzacions, especialment aquelles que tenen membres com les cooperatives i associacions i aquelles sense membres, com les fundacions. En el cas de la independència de gestió en relació amb els poders públics, realment què vol dir quan es reben subvencions o contractes públics? O com es regula, concretament, la distribució dels excedents, si és que s'accepta que es puguin distribuir, encara que sigui en part?

³ CEP-CMAF (2002); CIRIEC (2007), p. 17/18; CIRIEC (2017), p. 9-10; SEE (2015), p. 2; SEE (2018), p.3.

⁴ MONZÖN (2006).

3. Quin tipus d'organització formen part de l'Economia Social?

Si la Carta de principis la va formular *la Conferència permanent europea de cooperatives, mutualitats, associacions i fundacions*, és evident que els principals tipus d'organització jurídica que formen part de l'Economia Social són⁵:

- les cooperatives,
- les mútues,
- les associacions i
- les fundacions.

Entitats que són els motors reals de la implantació i el desenvolupament de l'economia social a la Unió Europea i als seus països membres. En els darrers anys, en relació amb el desenvolupament social, s'han anat afegint nous conceptes i nous interlocutors, com les empreses socials, les institucions paritàries de protecció social i altres. Sempre des d'una perspectiva inclusiva, integradora i de suma de nous interlocutors que puguin aportar al desenvolupament de l'economia social.

4. El reconeixement dels components de l'Economia Social

Les disquisicions sobre qui forma o no forma part de l'Economia Social potser es poden anar concretant veient com la Unió Europea i també diferents països han anat organitzant els conceptes necessaris per poder treballar en línia amb la societat.

La Unió Europea

L'inici de l'interès real de la UE per l'economia social es troba bàsicament el 1989, any de la caiguda del mur de Berlín, preludi de la dissolució de l'URSS poc després. Concomitant a aquells

⁵ SEE (2018), p.3.

anys va ser també l'aparició, el 1992, del llibre de Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, que pronosticava el triomf definitiu de les democràcies liberals.

La realitat, però, ha portat tensions addicionals, amb la crisi de l'estat del benestar i les noves conseqüències que ha comportat l'avenç del capitalisme, la globalització, la competència, etc., i amb un fort augment de l'exclusió social, la presència de la pobresa i el creixement de la desigualtat. Tot això, acompanyat d'un important canvi social exemplificat en les demandes permanents de més avantatges socials, en la cerca d'oportunitats per practicar la democràcia participativa i en la incorporació d'Internet en el marc de referència permanent i quotidià dels ciutadans, amb el seus efectes sobre la tolerància i el diàleg en la construcció de noves realitats.

L'activitat europea comença, a la pràctica, el 1989, amb la publicació per la Comissió d'una comunicació titulada *Les entreprises de l'économie sociale et la réalisation du marché intérieur sans frontières*. El mateix any es va organitzar a París la Conferència Europea de l'Economia Social, i es va crear una unitat organitzativa per a l'Economia Social a la DG XXII de la Comissió Europea. Quasi immediatament, el 1990, ja es va posar en marxa l'intergrup *Economie Sociale* al Parlament europeu⁶.

El reforç del reconeixement del fet que les associacions i fundacions formen part de l'economia social a la Unió Europea ja es va produir el 1997, amb la publicació per la Comissió Europea del document «El fomento del papel de las asociaciones y fundaciones en Europa»⁷, on s'indica que:

- Epígraf 1. «La presente Comunicación trata de un sector de la economía social de la Comunidad Europea; a saber, el de las asociaciones y fundaciones. Estas organizaciones están desempeñando un importante papel en casi todos los ámbitos de la actividad social, contribuyendo a la creación de empleo, a la ciudadanía activa y a

⁶ CIRIEC (2007), p.18.

⁷ Comisión Europea (1997).

la democracia, proporcionando una amplia gama de Servicios».

- Epígraf 2.3. Explica que les associacions es caracteritzen «por requerir formalización jurídica, ser independientes de las autoridades públicas», i afegeix que no han de tenir finalitats de lucre ni les institucions ni els seus dirigents i que «han de tener una actividad, en cierto modo pública, y su finalidad debe, al menos en parte, contribuir al bienestar general».
- Epígraf 3.1. Quant a les fundacions, explica que «son organismos que tienen su propia fuente de ingresos, que se dedican, según su propio criterio, a proyectos o actividades de utilidad pública, que son completamente independientes del gobierno u otras autoridades públicas», i que estan gestionades per patronats independents.
- Epígraf 10.2. La Comissió insta a millorar la regulació dels estats membres per a les associacions i fundacions: «A pesar de recurrir cada vez más a las asociaciones y fundaciones para una amplia gama de funciones, las autoridades públicas no han satisfecho completamente su responsabilidad de asegurar que el sector está lo mejor situado posible para efectuar una contribución significativa al bienestar general. El resultado es que, en muchos Estados miembros, el sector, como tal, opera en lo que al menos en términos estratégicos corresponde a un vacío político. Esta ausencia de un marco coherente de la política pública ha frenado su mayor contribución a la solución de los problemas que sufrimos. Es hora de solucionarlo».

L'any 2000 es va crear l'esmentada *Conférence européenne permanente des coopératives, mutualités, associations et fondations* (CEP-CMAF), amb la finalitat d'establir un diàleg permanent entre l'economia social, formada per les cooperatives, mutualitats, associacions i fundacions, i les institucions europees, i va consolidar la seva posició amb la publicació de la *Carta de principis de l'economia social*. L'any 2008 es va canviar la denominació de la CEP-EMAF per la més moderna i molt significativa en el context d'aquest treball de *Social Economy*

Europe (SEE). Formant part de SEE les organitzacions a escala europea de mútues i cooperatives d'assegurances, proveïdors de serveis de salut sense ànim de lucre, mutualitats de salut i fons d'assegurances de salut; cooperatives industrials i de serveis, fundacions, associacions d'interès general, empreses socials d'inserció, institucions paritàries de protecció social, bancs i institucions financeres ètiques i alternatives, junt amb la xarxa europea de ciutats i regions per l'economia social. Pel que fa als estats, la SEE representa les organitzacions estatals de l'economia social de Bèlgica (ConcertES), Espanya (CEPES), França (ESS-Francia), Itàlia (Foro Nacional del Tercer Sector) i Portugal (CASES)⁸.

L'any 2009 es produeix una declaració important del Parlament Europeu sobre l'Economia Social⁹, on es reconeix la importància de l'economia social en la construcció d'Europa:

- La declaració comença amb una afirmació rellevant que reconeix la importància de l'economia social dient: «Considerando que el modelo social europeo se ha construido a través de un alto nivel de servicios, productos y empleos generados por la economía social, así como con el apoyo de las capacidades de anticipación e innovación desarrolladas por sus promotores».
- Continua declarant que l'economia social té «un potencial elevado para generar y mantener empleo estable», i hi afegeix un nou argument: «...que es improbable que sus actividades, por su propia naturaleza, puedan deslocalizarse». L'ombra de la globalització i dels inicis de la crisi ja era evident.
- Subratlla que: «la economía social, mediante la conjunción de rentabilidad y solidaridad, desempeña un papel esencial en la economía europea al permitir la creación de empleos de calidad, el refuerzo de la cohesión social, económica y territorial, la generación de capital social, el

⁸ SEE (2018), p.2.

⁹ Parlamento Europeo (2009).

fomento de la ciudadanía activa y la solidaridad, junto con un tipo de economía con valores democráticos que sitúa a la persona en lugar preferente, además de apoyar el fomento del desarrollo sostenible y de la innovación social, medioambiental y tecnológica».

- Per acabar, indica que s'haurien de millorar les polítiques de la UE en relació amb l'economia social: «La Unión Europea y los Estados miembros deberían incluir la economía social y sus interlocutores (cooperativas, mutualidades, asociaciones y fundaciones) en su legislación y políticas; sugiere que estas medidas incluyan un fácil acceso a créditos y a beneficios fiscales, el desarrollo de microcréditos, el establecimiento de un estatuto europeo para las asociaciones, fundaciones y mutualidades, así como financiación comunitaria a la medida e incentivos con vistas a respaldar mejor a las organizaciones de este tipo, creadas con un fin social, que operan en sectores dentro y fuera del mercado».

És evident que el Parlament Europeu considerava, el 2009, que formaven l'economia social les cooperatives, les mutualitats, les associacions i les fundacions.

El mateix any 2009 el Comitè Econòmic i Social Europeu (CESE)¹⁰ emetia un dictamen sobre els diferents tipus d'empresa fent una especial referència a les empreses de l'economia social¹¹:

- Estableix la seva importància dient: «Existe una gran diversidad de empresas privadas en la UE que comparten características similares de organización y funcionamiento,

¹⁰ El Comitè Econòmic i Social Europeu (CESE) és un òrgan consultiu de la UE, compost per representants de les organitzacions de treballadors i empresaris i altres grups d'interès. Emet dictàmens sobre qüestions de la UE per la Comissió Europea, el Consell de la UE i el Parlament Europeu, actuant com a pont entre les institucions de la UE amb capacitat decisòria i els ciutadans europeus.

¹¹ CESE (2009).

desarrollando una actividad de finalidad social con el objetivo prioritario de satisfacer necesidades de las personas antes que de retribuir a inversores de capital».

- Explica quines entitats en formaven part: «Estas empresas se identifican principalmente con las cooperativas, mutualidades, asociaciones y fundaciones».
- I encara alguns problemes de manca d'homogeneïtat en la denominació: «Los documentos de la Comisión, el Parlamento Europeo y el CESE suelen agrupar a este conjunto de empresas bajo la denominación común de *empresas de economía social (EES)*, si bien esta denominación no es utilizada en todos los países de la UE, empleándose en otros casos las expresiones *tercer sector*, *tercer sistema*, *economía solidaria* y otras, aunque describen empresas que comparten las mismas características en todas partes de Europa».

Per tant, el CESE també considerava el 2009 que formaven l'economia social les cooperatives, les mutualitats, les associacions i les fundacions, però aporta ja elements de les diferents denominacions als països de la UE.

El Consell de la Unió Europea també estableix la seva opinió, el 7 de desembre de 2015, en el document de conclusions del Consell, titulat: «La promoción de la economía social como motor clave del desarrollo económico y social en Europa»¹²:

- Indica que l'economia social «contribuye [...] al logro de varios objetivos clave de la UE, a saber: un crecimiento inteligente, sostenible e integrador, empleo de alta calidad, cohesión social, innovación social, desarrollo local y regional, y protección del medio ambiente. También constituye una herramienta importante que contribuye a garantizar el bienestar de las personas. Y algo aún más relevante, la economía social es un sector que ha capeado la crisis económica mucho mejor que otros sectores y cada vez se reconoce más su papel a nivel europeo».

¹² Consejo de la Unión Europea (2015).

- Afegeix: «En los últimos años, la economía social ha aumentado su visibilidad política como un sector que constituye un pilar importante, sobre todo en términos de empleo y cohesión social en Europa, y que es además clave para lograr los objetivos de la estrategia Europa 2020».
- El Consell recorda les paraules de la Comissió el 2010 on indicava que «en esta primera década del siglo XXI, se ha observado en Europa, y en el resto del mundo, la existencia de un enorme potencial de innovación en el ámbito de la economía social y subrayó la contribución de este sector a la búsqueda de soluciones innovadoras a los principales problemas socioeconómicos, muchos de los cuales surgen de la exclusión social y del envejecimiento de la población»¹³.
- I concreta què s'entén per empreses de l'economia social: «Un conjunto de organizaciones basadas en la primacía de las personas sobre el capital, que incluyen formas organizativas como cooperativas, mutuas, fundaciones y asociaciones, así como nuevas formas de empresas sociales; pueden ser consideradas vectores de la cohesión económica y social en Europa, ya que sirven para crear una economía social de mercado pluralista y resiliente. Actuando en el interés general, las empresas de economía social crean puestos de trabajo, aportan productos y servicios socialmente innovadores, facilitan la integración social y promueven una economía más sostenible y anclada a nivel local».

En definitiva, el Consell de la Unió Europea conceptua favorablement les empreses de l'economia social, entre aquestes les fundacions.

A l'actualitat, el 2019, la Comissió Europea continua considerant aproximadament els mateixos criteris que s'han vist anteriorment, quan diu a la seva web el següent:

---

13 Comissió Europea (2010).

- «Una proporció significativa de l'economia europea està destinada a obtenir beneficis per a persones que no siguin inversors o propietaris. Coneguda com a «economia social», inclou cooperatives, mutualitats, associacions sense ànim de lucre, fundacions i empreses socials. Operen un nombre molt ampli d'activitats comercials, ofereixen una àmplia gamma de productes i serveis a tot el mercat únic europeu i generen milions de llocs de treball.

Les empreses socials són també el motor de la innovació social»¹⁴.

- Òbviament les cooperatives¹⁵, mutualitats i fundacions continuen sent a la llista; per a les associacions s'introdueix el matís de “sense ànim de lucre” i hi apareixen les empreses socials.
- La Comissió Europea indica que fa servir el terme *empreses socials* per cobrir els següents tipus de negoci [sic]¹⁶:
  - «Aquells per als quals l'objectiu social o social del bé comú és el motiu de l'activitat comercial, sovint en forma d'un alt nivell d'innovació social.
  - Aquells que tinguin beneficis reinvertits principalment per assolir aquest objectiu social.

---

14 European Commission. Social Economy in the EU. Vegeu <https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy> [consulta: 2019.04.02] (La traducció de l'anglès és pròpia).

15 En referir-se a les cooperatives la Comissió indica que les defineixen les característiques següents: «Una associació oberta i voluntària; una estructura democràtica en què cada membre té un vot; una distribució equitativa i justa dels resultats econòmics d'acord amb el volum d'operacions efectuades a través de la cooperativa». I afegeix, i cal remarcar-ho: «Les cooperatives són empreses que satisfan les necessitats dels seus membres que contribueixen al seu capital». European Commission. Cooperatives. Vegeu https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/cooperatives_en [consulta: 2019.04.02].

16 European Commission. Social enterprise. Vegeu https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_en [consulta: 2019.04.02].

- Aquells en què el mètode d'organització o el sistema de propietat reflecteix la missió de l'empresa, utilitzant principis democràtics participatius o centrant-se en la justícia social»¹⁷.
- Per una altra banda, la Comissió remarca: «No hi ha cap forma legal única per a les empreses socials. Moltes empreses socials operen en forma de cooperatives socials, algunes estan registrades com a empreses privades limitades per garantia, algunes són mútues i moltes són organitzacions sense ànim de lucre de distribució, com ara societats de prevenció, associacions, organitzacions de voluntariat, organitzacions benèfiques o fundacions».

En definitiva, el 2019, les fundacions amb els criteris de la Comissió Europea formen clarament part de l'economia social. Sigui directament com a tals o sigui com una de les formes jurídiques possibles de les empreses socials.

Pensant en el futur, Social Economy Europe (SEE) en el seu document del 2018, dirigit a la Unió Europea, *El futuro de las políticas europeas para la Economía Social: Hacia un Plan de Acción*¹⁸, estableix les prioritats que en la seva opinió hauria de tenir un Pla d'Acció per al foment de l'economia social a Europa:

1. «Establecer una concepción común de empresa de Economía Social en la UE.
2. Incrementar la visibilidad de las empresas y entidades de la Economía Social y de sus valores y modelos empresariales.
3. Medir y evaluar la realidad de la Economía Social y su contribución efectiva al desarrollo socioeconómico de la UE.
4. Construir un ecosistema favorable para el desarrollo de las empresas y entidades de Economía Social, que apoye su crecimiento y acceso a la financiación, el establecimiento de un necesario marco legislativo y que además les

¹⁷ Cal remarcar que la Comissió Europea fa servir dues vegades la conjunció disjuntiva “o” en un punt conceptualment ben important.

¹⁸ SEE (2018), p.8-9.

- permita operar a nivel transnacional en el mercado único.
5. Incrementar la incorporación de la Economía Social en los fondos y programas de la UE, como el FEDER, FSE plus y los Fondos de Cohesión.
  6. Reforzar la Economía Social en la agenda exterior de la Unión Europea.
  7. Consolidar y reforzar el diálogo permanente y estructurado entre las Instituciones Europeas y la Economía Social».

De totes aquestes recomanacions, probablement la més important és la primera, la de definir uns conceptes comuns sobre com s'ha d'entendre l'economia social als diferents països de la Unió Europea que permeti millorar la coherència i la convergència de les polítiques, l'eficàcia dels resultats i, a la vegada, elimini confusions. La concepció de SEE diu: «La UE se ha de dotar de un concepto operativo común de Economía Social que defina el ámbito de esta realidad socioeconómica», i afegeix buscant el consens i pensant a fer una definició clarament inclusiva «respetando la diversidad de la economía social europea», conceptes integradors de realitats amb la mateixa orientació però amb solucions no sempre coincidents.

La proposta concreta de Social Economy Europe és la següent:

- «Social Economy Europe propone en esa misma línea la elaboración de una recomendación de la Comisión Europea que defina la Economía Social de acuerdo con sus características y principios e identifique a sus principales formas de empresas: cooperativas, mutuas, asociaciones, fundaciones, instituciones paritarias de protección social y empresas sociales (acción 1)».

La situació a Espanya, França i Portugal

Les lleis dedicades recentment a l'economia social a Espanya, França i Portugal estableixen el marc de quines entitats en formen part amb criteris molt similars i en plena coherència amb els criteris europeus.

Espanya

L'economia social està regulada per la Ley 5/2011, de 29 de marzo, de Economía Social¹⁹, que en el seu article 5, dedicat a les entitats de l'economia social, diu:

- «Forman parte de la economía social las cooperativas, las mutualidades, las fundaciones y las asociaciones que lleven a cabo actividad económica, las sociedades laborales, las empresas de inserción, los centros especiales de empleo, las cofradías de pescadores, las
- sociedades agrarias de transformación y las entidades singulares creadas por normas específicas que se rijan por los principios establecidos en el artículo anterior».

La llista comprèn les clàssiques cooperatives, mutualitats i fundacions, clarificant que les associacions seran només les que portin a terme una activitat econòmica, i afegint d'acord amb la realitat espanyola i, també, catalana:

- **Societats laborals.** Societats de caràcter mercantil en què la majoria del capital social (més del 50%) ha de ser propietat dels treballadors/es amb una relació laboral de caràcter indefinit. Requereix un mínim de tres socis, ja que

¹⁹ Ley 5/2011, de 29 de marzo, de Economía Social. Vegeu [boe.es/buscar/pdf/2011/BOE-A-2011-5708-consolidado.pdf](https://www.boe.es/buscar/pdf/2011/BOE-A-2011-5708-consolidado.pdf) [consulta; 2019.03.30].

cap d'ells pot tenir una participació a la societat superior al 33%²⁰.

- **Empreses d'inserció.** Una empresa d'inserció porta a terme qualsevol activitat econòmica de producció de béns o de prestació de serveis. La seva finalitat primordial és la integració sociolaboral de persones en situació de greu risc d'exclusió social²¹.
- **Centres especials de treball.** Els centres especials de treball (CET) són empreses que asseguren un treball remunerat a les persones amb discapacitat i garanteixen la seva integració laboral²².
- **Confraries de pescadors.** Les confraries de pescadors són entitats de dret públic, sense ànim de lucre. Exerceixen la representació del sector pesquer, i actuen en els àmbits territorials respectius com a òrgans de consulta i col·laboració amb les administracions públiques²³.
- **Societats agràries de transformació.** Una Societat Agrària de Transformació (SAT) és en el Dret espanyol una societat civil de finalitat econòmica i social constituïda per a la producció, transformació i comercialització de productes agrícoles, ramaders o forestals, les millores en el medi

20 GENCAT. Societat laboral. Vegeu: treball.gencat.cat/ca/ambits/economia_social/que_es_l_economia_social/que_son_les_cooperatives_i_les_s/que_es_una_societat_laboral/ [consulta: 2019.03.30].

21 GENCAT. Empreses d'inserció. Vegeu treball.gencat.cat/ca/ambits/insercio-laboral-rmi-i-discapacitat/empreses-insercio/ [consulta: 2019.03.30].

22 GENCAT. Centres Especials de Treball. Vegeu treball.gencat.cat/ca/ambits/insercio-laboral-rmi-i-discapacitat/discapacitat/CET/index.html [consulta: 2019.03.30].

23 PARLAMENT DE CATALUNYA. Llei de Confraries de Pescadors. Vegeu parlament.cat/document/cataleg/47935.pdf [consulta: 2019.03.30].

rural, la promoció i desenvolupament agrari i la prestació de serveis comuns que serveixin per a aquesta finalitat²⁴.

França

En el cas de França, l'economia social és l'objecte de la Loi n° 2014-856 du 31 juillet 2014 relative à l'économie sociale et solidaire²⁵. En el seu article 1, estableix que l'economia social i solidària es compon per la producció, processament, distribució, intercanvi i consum de béns o serveis, activitats portades a terme:

- «Per les persones jurídiques de dret privat constituïdes en forma de cooperatives, mutualitats o sindicats coberts pel codi de mutualitat o societats d'assegurances mútues coberts pel codi d'assegurança, fundacions o associacions governades per la llei de l'1 de juliol de 1901 relativa al contracte d'associació o, si escau, al codi civil local aplicable als departaments del Bas-Rhin, Haut-Rhin i Moselle»; i, afegeix, per les empreses comercials que segons els seus estatuts compleixin els principis d'aquesta llei.

---

24 Les principals diferències amb les cooperatives es deriven del fet que a les Societats Agràries de Transformació no els afecten com a les primeres els principis de *lliure adhesió i baixa voluntària dels socis, portes obertes o variabilitat del nombre de socis i del capital social*. També es diferencien en els acords econòmics en els quals els socis es comprometen estatutàriament, ja que a les SAT es pot utilitzar el vot proporcional a la participació individual de capital social subscrit pels socis, a diferència de les cooperatives, que estan afectades per la regla de *un soci, un vot*. Per tant, son un cas en què la participació econòmica pot donar més drets polítics dintre de l'entitat, i malgrat això, formen part de l'economia social. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación. Sociedades Agrarias de Transformación. Vegeu mapa.gob.es/es/alimentacion/temas/industria-agroalimentaria/sociedades-agrarias-de-transformacion/ [consulta: 2019.03.30].

25 Loi n° 2014-856 du 31 juillet 2014 relative à l'économie sociale et solidaire. Vegeu legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000029313296&categorieLien=id [consulta: 2019.03.31].

Portugal

L'economia social està regulada per la Lei 30/2013 de 8 de maio de Bases da Economia Social²⁶. En el seu article 4, dedicat a les entitats de l'economia social, indica que formen l'economia social, sempre que estiguin cobertes pel sistema jurídic portuguès, les següents entitats:

- Les cooperatives.
- Les associacions mutualistes.
- Les misericòrdies²⁷.
- Las fundacions.
- Les institucions privades de solidaritat social no previstes en els paràgrafs anteriors.
- Les associacions amb finalitats altruistes que actuen en el desenvolupament cultural, recreatiu, esportiu i de desenvolupament local.
- Les entitats cobertes pels subsectors comunitari i d'autogestió, integrats en la Constitució en el sectors cooperatiu i social.
- Altres entitats amb personalitat jurídica que respectin els principis rectors de l'economia social previstes a l'article 5 d'aquesta llei i que estiguin incloses a la base de dades d'economia social.

²⁶ Lei 30/2013 de 8 de maio de Bases da Economia Social. Vegeu dre.pt/pesquisa/-/search/260892/details/normal?q=Lei+n.%C2%BA%2030%2F2013%2C%20de+8+de+maio [consulta: 2019.03.30].

²⁷ Les misericòrdies són una institució molt pròpia de Portugal. Actualment existeixen 388 misericòrdies que donen suport al voltant de 165.000 persones diàries, i compten amb més de 45 mil empleats directes. Els serveis que presten són de suport social i assistència sanitària. La primera misericòrdia va ser fundada per la reina Elionor, vídua de Joan II, a Lisboa el 1498. União das Misericórdias Portuguesas Apresentação. Vegeu ump.pt/Home/misericordias/apresentacao/ [consulta: 2019.03.30].

En definitiva, en els tres països considerats i en el seu marc legislatiu, s'inclouen les fundacions com un dels elements constitutius de l'economia social, segons les lleis promulgades en els darrers anys, amb plena consonància amb els criteris de la Unió Europea. A més, cada país hi afegeix les seves peculiaritats, amb una visió més extensiva i inclusiva que no pas limitativa i restrictiva.

5. Un resum de la situació

A tall de conclusió, després del ràpid recorregut per les referències dels diferents organismes de la Unió Europea (Comissió Europea, Parlament, Comitè Econòmic i Social Europeu, i Consell de la Unió Europea), de les regulacions d'alguns països membres (Espanya, França i Portugal) i de la principal organització representativa de l'Economia Social a Europa (Social Economy Europe), sembla evident que en tots els casos es consideren les fundacions com un dels actors rellevants de l'Economia Social, de manera similar que les Cooperatives, les Mutualitats i les Associacions.

El concepte d'Economia Social, més que anar-se restringint i fent petit, el 2019, s'ha anat ampliant, fent-lo més inclusiu, incorporant noves formes d'organització social, tenint en compte l'evolució social i el creixement continuat de noves necessitats per l'entorn socioeconòmic existent, que des d'una gran complexitat fa difícil mantenir la dignitat i la inclusió de les persones, i mantenir la perspectiva humana a la societat.

6. Peculiaritats de les institucions que formen part de l'economia social

Dintre de l'economia social hi ha diferents tipus d'organitzacions jurídiques, cadascuna provinent de la seva història, i amb similituds i diferències, que impliquen peculiaritats determinades.

Els principals tipus d'institució jurídica són els que es presenten a continuació, evidentment en sentit enunciatiu i no limitatiu: cooperatives, mutualitats, associacions i fundacions.

Cooperatives

Els principis històrics de les cooperatives, segons l'Aliança Cooperativa Internacional (ACI), que recull l'exposició de motius de la Llei Catalana de Cooperatives, **expliquen que una cooperativa és «una associació autònoma de persones que s'han unit de manera voluntària per a satisfer llurs necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals en comú mitjançant una empresa de propietat conjunta i de gestió democràtica»²⁸. Cal remarcar l'expressió “satisfer llurs necessitats i aspiracions”.**

Els principis cooperatius que segons la llei catalana han d'inspirar l'activitat de les cooperatives a Catalunya són els definits per l'ACI:

- Adhesió voluntària i oberta.
- Gestió democràtica per part dels socis.
- La participació econòmica dels socis.
- L'autonomia i la independència.
- L'educació, la formació i la informació.
- La cooperació entre cooperatives i l'interès per a la comunitat.

Segons explica l'ACI, el 12% de la població mundial és cooperativista d'alguna de les 3 milions de cooperatives del planeta²⁹.

²⁸ Llei 12/2015, del 9 de juliol, de cooperatives.

²⁹ International Co-operative Alliance. Vegeu www.ica.coop [consulta: 2019.05.08].

Algunes de les peculiaritats jurídiques de les cooperatives a Catalunya, segons la llei del 2015, són:

- El salari que reben els socis que treballen a les cooperatives com a retribució de la seva feina s'anomena *bestreta laboral*, ja que es considera que és a compte del resultat anual de l'exercici econòmic de la cooperativa (art. 2.b).
- L'import que poden percebre els socis de les cooperatives, en el supòsit de tenir resultats positius, un cop satisfets els impostos exigibles i dotats els fons, s'anomena *retorn cooperatiu* (art. 2d).
- Si es produeix la baixa d'un soci cooperatiu, aquest té dret al reemborsament de les aportacions voluntàries i obligatòries, al capital social, i també al retorn cooperatiu en funció de la seva activitat cooperativitzada³⁰ i, si s'escau, a la part individualitzada dels fons de reserva voluntaris (art. 35).
- Per constituir una cooperativa cal un capital social mínim de 3.000 euros (art. 70).
- Al capital aportat se li poden pagar interessos, si així ho estableixen els Estatuts. L'interès no pot excedir en cap cas de sis punts el tipus d'interès legal del diner (art. 74).
- En cas de liquidació, l'adjudicació del patrimoni ha de respectar els següents criteris (art. 106):
  - El fons d'educació i promoció de cooperatives passa a una entitat designada per l'assemblea per a la promoció i el foment del cooperativisme.
  - El reintegrament als socis de llurs aportacions de capital, actualitzades quan s'escaigui.

³⁰ S'entén per activitat cooperativitzada la que duen a terme els socis d'una cooperativa, que pot ésser en forma de lliurament de béns, serveis, treball o qualsevol altra activitat (art. 2.a).

- Distribuir el fons de reserva voluntari entre els socis atenent als anys de permanència i segons l'activitat econòmica desenvolupada a la cooperativa.
- El sobrant, si n'hi ha, es posa a disposició d'entitats representatives del sector cooperatiu o entitats sense ànim de lucre principalment.

Per tant, a les cooperatives es poden repartir els excedents, cobrar interessos pel capital aportat i recuperar-lo en cas de donar-se de baixa el soci o de liquidació de la cooperativa, complint determinades condicions.

Les classes de cooperatives de primer grau, segons les seves activitats, poden ser les següents (art. 109):

- Agràries.
- Marítimes, fluvials i lacustres.
- D'assegurances.
- De consumidors i usuaris.
- De crèdit.
- D'ensenyament.
- D'habitatges.
- Sanitàries.
- De serveis.
- De treball associat.
- Integrals³¹.

Una cooperativa pot ser considerada una entitat sense ànim de lucre, establint una sèrie de disposicions limitatives en els seus Estatuts. Això configura el cas especial de les Cooperatives sense ànim de lucre (art. 144), que han de ser més estrictes i regular els següents punts en el seu funcionament:

- Distribució d'excedents econòmics. Els excedents econòmics no es poden distribuir, sinó que s'han de

---

³¹ Les cooperatives integrals són aquelles que desenvolupen activitats socials altres que les esmentades a l'article 109.1 o que tenen per objecte activitats econòmiques o socials pròpies de més d'una classe de cooperativa.

destinar a una reserva estatutària no repartible que s'ha d'aplicar a les activitats pròpies de la cooperativa. Pot utilitzar-se per compensar pèrdues.

- Retribució dels càrrecs. Els càrrecs dels membres del consell rector i els de la intervenció de comptes no poden ser remunerats. Si hi ha persones no sòcies, sí que poden ser remunerades.
- Cobrament d'interessos. Les aportacions del socis al capital social poden ser retribuïdes amb interessos, però no per sobre de l'interès legal del diner.
- Retribució dels socis treballadors. Les retribucions dels socis treballadors, dels socis de treball o del personal que treballi per compte d'altri no poden superar el 150% de les retribucions que estableixi el conveni col·lectiu aplicable.

Un altre cas especial és el de les Cooperatives d'Iniciativa Social (art. 143), que s'han de dedicar a unes activitats determinades, que han de ser sempre sense ànim de lucre i que s'han de dedicar a unes activitats determinades.

Les finalitats reconegudes com d'iniciativa social són³²:

- La integració laboral.
- La plena inserció o defensa de persones o col·lectius:
  - amb dificultats especials d'integració
  - o afectats per qualsevol tipus d'exclusió social
  - o limitació de llurs drets socials.
- La satisfacció de necessitats socials no ateses, o ateses insuficientment pel mercat.

Per assolir las finalitats de l'objecte social d'aquestes cooperatives pot ésser:

---

³² És una expressió del que en el seu moment s'anomenarà com a *serveis a les persones*.

- Prestació de serveis assistencials, mitjançant activitats terapèutiques, sanitàries, residencials, d'atenció domiciliària, educatives, culturals, recreatives i altres de naturalesa social.
- O bé, qualsevol mena d'activitat econòmica.

Mutualitats

Les mutualitats de previsió social, com indica el preàmbul de la llei corresponent, són: «unes entitats de gran tradició i arrelament a Catalunya, que tenen l'origen en els gremis i les confraries de l'edat mitjana i que mantenen una àmplia presència en el sector assegurador català, la qual cosa mostra el sentit associatiu del poble de Catalunya a l'hora de cercar solucions, des de la col·laboració i la solidaritat, als problemes plantejats per esdeveniments que comporten riscos per a les persones o llurs recursos»³³.

Les mutualitats de previsió social no s'han de confondre amb les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social. Les primeres estan regulades per la Generalitat de Catalunya i bàsicament són companyies d'assegurances dels riscos de les persones, mentre que les segones estan regulades per l'Administració Central i gestionen prestacions sanitàries (assistència mèdica) i econòmiques (baixa laboral), administrant fons de la Seguretat Social, a la qual han de tornar els excedents que hi pugui haver.

El mutualisme no integrat a la Seguretat Social –el mutualisme de previsió social– porta a terme una activitat asseguradora, sense afany de lucre, de caràcter voluntari i complementari de la Seguretat Social, inspirat en els principis d'ajuda i protecció mútua. La finalitat perseguida és la protecció dels socis, les persones que aquestes designin beneficiaris de les prestacions o llurs béns. Les mutualitats s'organitzen democràticament per criteris de representativitat dels socis. També poden portar a terme altres activitats i prestacions accessòries de caràcter social i de serveis (art. 2).

³³ Llei 10/2003, de 13 de juny, sobre mutualitats de previsió social.

Les mutualitats a Catalunya s'agrupen a la Federació de Mutualitats de Catalunya, entitat constituïda el 15 d'abril de 1896, sota la denominació de «*Unión y Defensa de Montepíos de la Provincia de Barcelona y sus Afueras*»³⁴ i que s'ocupa de la representació i defensa dels interessos del mutualisme social català.

Algunes de les peculiaritats jurídiques de les mutualitats a Catalunya, segons la llei del 2003, són:

- Per a la constitució cal un mínim de cinquanta persones físiques o de tres persones jurídiques, públiques o privades³⁵ (art. 6).
- Els tipus de mutualitats de previsió social són (art. 7):
  - Mutualitats de caràcter general.
  - Mutualitats de professionals, complementàries del sistema de seguretat social.
  - Mutualitats de caràcter empresarial, associatiu o cooperatiu.
  - Mutualitats de caràcter escolar.
  - Mutualitats de petita dimensió, que tenen un àmbit d'actuació local o comarcal, amb un nombre de socis inferior a mil.
- Tots els socis mutualistes tenen els mateixos drets polítics, econòmics i d'informació. Cada soci o sòcia té un vot (art. 11).
- Els socis mutualistes tenen dret a rebre els serveis que els pertocin i les derrames actives o de retorn que s'acordin dins l'exercici de l'activitat o com a conseqüència de llur baixa voluntària (art. 11.e).

---

³⁴ Federació de Mutualitats de Catalunya. Història. Vegeu www.mutualitats.com [consulta: 2019.05.11].

³⁵ Les persones jurídiques hauran de justificar que tenen com a socis un mínim de cinquanta persones físiques.

- El mutualista o la mutualista que es dona de baixa de l'entitat voluntàriament té dret a percebre les derrames actives i el valor del rescat, si escau, i està obligat a pagar les derrames passives acordades degudament i no satisfetes (art. 12).
- L'assemblea general pot ésser substituïda per una assemblea de compromissaris quan el nombre de socis de l'entitat supera el nombre fixat pel reglament (art. 17).
- La retribució dels administradors per llur gestió forma part de les despeses d'administració i no pot excedir els límits fixats per reglament (art. 19.3).
- Els treballadors de la mutualitat, llurs representants o les persones vinculades professionalment amb l'entitat no poden tenir majoria a la junta directiva ni cap d'ells no pot ocupar en cap cas la presidència, la vicepresidència o la secretaria (art. 19.4).
- Les mutualitats de més de cinc mil socis o que recaptin més d'un milió d'euros tindran una Comissió de Control, formada per persones independents per a la verificació i seguiment de les activitats economicofinanceres de l'entitat (art. 21).
- En cas de dissolució, l'adjudicació del patrimoni es farà una vegada concloues les operacions de liquidació. En aquell moment, els liquidadors sotmetran a l'aprovació de l'Assemblea General un balanç final, un informe complet sobre dites operacions i un projecte d'adjudicació de l'haver social³⁶.

Per tant, a les mutualitats, encara que estan sota la denominació genèrica de no afany de lucre, es poden repartir els excedents com a derrames actives, i recuperar el patrimoni en cas de donar-se de baixa el mutualista o de

³⁶ Decret 279/2003, de 4 de novembre, de desplegament de determinats aspectes de la Llei 10/2003, de 13 de juny, sobre mutualitats de previsió social (art. 12.9.2).

liquidació de la mutualitat, complint determinades condicions. Per altra banda, els treballadors no poden estar als òrgans de govern, però existeix una Comissió de Control per vetllar per la gestió economicofinancera. I també hi ha mecanismes perquè la direcció no pugui controlar la junta directiva.

Associacions

Catalunya és un país de gran tradició associativa per les finalitats més diverses i amb una gran presència sobre el territori. Com indica la llei, **les associacions són: «entitats sense ànim de lucre, constituïdes voluntàriament per tres o més persones per a complir una finalitat d'interès general o particular, per mitjà de la posada en comú de recursos personals o patrimonials amb caràcter temporal o indefinit»³⁷.** És important retenir que les finalitats d'una associació poden ser d'interès general o particular, principalment quan es parla d'associacions en el context de l'economia social.

Algunes de les peculiaritats jurídiques de les associacions de Catalunya, segons la llei del 2008, són:

- Les associacions poden no tenir activitat econòmica o dur a terme activitats econòmiques; en aquest cas, els rendiments que se'n derivin s'han de destinar exclusivament al compliment de les finalitats socials (art. 321-1.2).
- El patrimoni de les associacions no es pot repartir en cap cas entre els associats ni es pot cedir gratuïtament a persones físiques determinades o a entitats amb ànim de lucre (art. 321-1.3).
- L'assemblea general constituïda per tots els associats és el màxim òrgan de govern (art. 322-1.1a), en què cada

³⁷ Llei 4/2008, de 24 d'abril, del llibre tercer del Codi civil de Catalunya, relatiu a les persones jurídiques.

associat té un vot (art. 322-7.1).

- Els membres de la junta directiva han d'ésser associats (art. 322-10.2).
- En el cas de la junta directiva, els càrrecs són gratuïts (art. 322-16.1).
- Els associats poden fer aportacions de béns o diners al patrimoni de l'associació, denominades aportacions a títol de domini o d'ús, i en aquest cas sí que es poden reemborsar en cas de baixa del soci o de dissolució de l'associació (art. 323-2).

Per tant, el funcionament de les associacions es basa en un soci, un vot, no tenen afany de lucre. No poden repartir ni els possibles beneficis ni el patrimoni entre els seus associats. Però poden tenir o no activitat econòmica, i poden tenir finalitats d'interès particular o d'interès general. El nivell d'obligacions formals i controls de les associacions són molt lleugers³⁸.

Un cas particular de les associacions són les associacions d'utilitat pública, que només poden tenir una finalitat d'interès general i que han de complir amb una tramitació pública per aconseguir aquesta qualificació.

Una associació pot ser declarada d'utilitat pública, si ho demana, quan compleix els requisits establerts en l'article 32 de la llei orgànica estatal d'associacions³⁹, principalment:

- Que les seves finalitats estatutàries tendeixin a promoure l'interès general i siguin de caràcter cívic, educatiu,

³⁸ Per exemple, segons el llibre tercer del Codi civil de Catalunya, si una associació pot portar una comptabilitat simplificada (art. 313-2.1), no cal que elabori comptes anuals (art. 322-15).

³⁹ Ley orgànica 1/2002, de 22 de marzo, reguladora del derecho de asociación.

científic, cultural, esportiu, sanitari, de promoció dels valors constitucionals, de promoció dels drets humans, de víctimes del terrorisme, d'assistència social, de cooperació per al desenvolupament, de promoció de la dona, de promoció i protecció de la família, de protecció de la infància, de foment de la igualtat d'oportunitats i de la tolerància, de defensa del medi ambient, de foment de l'economia social o de la investigació, de promoció del voluntariat social, de defensa de consumidors i usuaris, de promoció i atenció a la persones en risc d'exclusió per raons físiques, socials, econòmiques o culturals, i qualsevol altre de naturalesa similar.

- Que la seva activitat no estigui restringida exclusivament a beneficiar els seus associats, sinó oberta a qualsevol altre possible beneficiari que reuneixi les condicions i els caràcters exigits per l'índole de les seves pròpies finalitats.
- Que els membres dels òrgans de representació que percebin retribucions no ho facin amb càrrec a fons i subvencions públiques.

La declaració d'utilitat pública comporta per a les associacions que ho aconsegueixen poder accedir als avantatges fiscals de la llei estatal del mecenatge⁴⁰, com les fundacions. El que té, com a contrapartida, un augment rellevant de les obligacions i controls, també al nivell de les fundacions, com estableixen el Llibre tercer del Codi civil de Catalunya, que obliga a fer comptes anuals, inscriure-les en el protectorat de la Generalitat, i fer-les públiques (art. 322-15.2), i la Llei 21/2014, del 29 de desembre, del protectorat de les fundacions i de verificació de l'activitat de les associacions declarades d'utilitat pública. Del gran volum d'associacions que hi ha a Catalunya, molt poques han tramitat i aconseguit la declaració d'utilitat pública.

⁴⁰ Ley 49/2002, de 23 de diciembre, de régimen fiscal de las entidades sin fines lucrativos y de los incentivos fiscales al mecenazgo.

Fundacions

Les fundacions duen a terme la seva tasca social des d'un temps immemorial, a Catalunya. N'hi ha de molt antigues, com la Fundació de l'Hospital de Sant Celoni (creada el 1170), i altres, constituïdes entre el 1260 i el 1464, i amb una gran presència al territori a Manresa, Figueres, Sitges, Granollers, Caldes de Montbui, Barcelona i Tarragona, totes en funcionament avui dia.

Però aquesta perspectiva històrica s'ha de combinar amb una gran modernitat, un elevat dinamisme i una important presència de les fundacions a la societat actual de Catalunya, i a l'economia social. Així, **s'ha doblat el nombre de fundacions existents en els darrers vint anys.**

El dret de fundació està reconegut a la Constitució de 1978, i la Generalitat de Catalunya té les competències des de l'Estatut d'Autonomia de 1979. El Parlament de Catalunya va establir la primera regulació amb la Llei 1/1982, del 3 de març, de fundacions privades, molts anys abans que aparegués la primera regulació estatal sobre la matèria.

Segons la regulació actual a Catalunya, les fundacions són entitats sense ànim de lucre, constituïdes per un o diversos fundadors, mitjançant l'afectació d'uns béns o d'uns drets de contingut econòmic i la destinació de llurs rendiments o dels recursos obtinguts per altres mitjans al compliment de finalitats d'interès general⁴¹.

Els trets de la falta d'ànim de lucre i de només poder-se dedicar a finalitats d'interès general, obligatoris per llei –i no com en alguns casos que hem vist en les característiques d'altres entitats jurídiques–, **són elements fonamentals del que és una fundació.** També cal consignar com a característiques bàsiques el fet de no poder gaudir ni de patrons ni de fundadors de l'activitat de la fundació, i la gratuïtat dels càrrecs del patronat, cosa que comporta un treball de voluntariat, sense retribució però amb responsabilitat en relació amb l'entorn i tercers.

⁴¹ Llei 4/2008, de 24 d'abril, del llibre tercer del Codi civil de Catalunya, relatiu a les persones jurídiques.

Algunes de les peculiaritats jurídiques de les fundacions a Catalunya, segons el Codi civil de Catalunya (2008), són:

- Les fundacions són entitats sense ànim de lucre (art. 331-1.1).
- En la selecció de beneficiaris han d'actuar amb criteris d'imparcialitat i de no-discriminació (art. 331-1.3).
- Les fundacions no poden beneficiar els fundadors, els patrons o llurs parents fins al quart grau de consanguinitat (art. 331-1.3).
- Les fundacions no adquireixen personalitat jurídica definitiva fins a la inscripció al Registre de Fundacions del Departament de Justícia de la Generalitat, que s'ha d'assegurar que la carta fundacional i els estatuts compleixen tots els requisits requerits a les fundacions, entre els quals, que la seva feina anirà orientada al compliment de finalitats d'interès general (art. 331-1.4).
- Per constituir una fundació cal una aportació mínima de 30.000 euros (art. 331-5), que és una donació irreversible.
- Per inscriure una fundació, s'ha de presentar al registre un pla de viabilitat econòmica de dos anys, per poder avaluar si els recursos són suficients per desenvolupar realment les activitats fundacionals previstes (art. 331-7).
- Els estatuts han d'establir les regles sobre organització i funcionament del patronat, indicant la composició, la manera de designar-lo i la forma de renovar-ne els membres, així com la durada del mandat dels patrons (art. 331-9).
- Els patrons no cobren, exerceixen llurs càrrecs de forma gratuïta (art. 332-10.1).
- Els patrons són responsables i responen dels danys que causin a la fundació per incompliment de la llei o dels estatuts o per actes o omissions negligents en l'exercici de llurs funcions (art. 332-11.1).
- Els fons aportats a una fundació no es poden recuperar mai, ni en el cas de dissolució ni de liquidació, cas en què l'adjudicació del patrimoni s'ha de fer obligatòriament a altres entitats sense ànim de lucre amb finalitats anàlogues a les de la fundació dissolta o bé entitats públiques (art. 335-6.2).

En el cas de les fundacions el propietari real és la societat. Els béns i el patrimoni ja no són dels que els han donat, sinó de la societat, **això afegit al fet que les seves finalitats han de ser d'interès general per a la societat, comporta unes mesures de control i supervisió per part de l'administració pública molt superior al d'altres formes organitzatives, via el protectorat, que té capacitat de registre, però també d'inspecció i de sanció.**

Cal recordar el que diu la Llei del protectorat en el seu preàmbul: «El que justifica la intervenció de l'Administració de la Generalitat per mitjà del Protectorat [...] és el fet que totes aquestes entitats persegueixen finalitats d'interès general, circumstància que aporta un element substancial i diferenciador respecte a altres entitats privades amb interessos particulars, que tenen ànim de lucre i estan subjectes a regles de mercat. I d'ací prové la rellevància de la funció dels dits òrgans, que, com a integrants de l'Administració, han de servir amb objectivitat els interessos generals, d'acord amb els principis d'eficàcia, legalitat i objectivitat i amb ple sotmetiment a la llei i al dret que reconeix la Constitució».

I afegim, per acabar d'aclarir-ho: «El Protectorat, de llarga tradició en el dret català, entès com l'òrgan que exerceix el control públic administratiu de les fundacions, té com a objectiu primordial garantir l'exercici recte del dret de fundació constitucionalment reconegut. L'actuació d'aquest òrgan se subjecta al dret administratiu, per tal com exerceix prerrogatives pròpies de l'Administració pública sobre entitats de naturalesa jurídica privada que en altres persones jurídiques d'identica naturalesa es considerarien exorbitants»⁴².

L'abast de les funcions de supervisió i control de les fundacions que anomena la Llei del protectorat és molt extensa (art. 10):

- Vetllar pel compliment efectiu de la voluntat fundacional, de les disposicions legals i dels estatuts, mitjançant la verificació dels comptes anuals i els altres instruments que estableixen les lleis.

⁴² Llei 21/2014, del 29 de desembre, del protectorat de les fundacions i de verificació de l'activitat de les associacions declarades d'utilitat pública.

- Verificar que els recursos econòmics de la fundació han estat aplicats a les finalitats fundacionals.
- Comprovar que les fundacions actuen amb criteris d'imparcialitat i de no-discriminació en la determinació de beneficiaris.
- Autoritzar els actes per als quals el llibre tercer del Codi civil de Catalunya estableix aquesta modalitat de supervisió.
- Rebre la informació dels actes amb transcendència econòmica que les fundacions han de comunicar d'acord amb el Codi civil de Catalunya.
- Verificar la conformitat de les dades de les declaracions responsables.
- Exercir l'acció de responsabilitat contra els patrons en els supòsits que estableix el Codi civil de Catalunya.
- Exercir l'acció d'impugnació d'acords, decisions o actes contraris a la llei o als estatuts o que lesionin l'interès de la fundació o dels fons especials.
- Exercir les funcions de suplència en els supòsits que estableix el Codi civil de Catalunya.
- Emetre els requeriments per tal que el patronat adopti les mesures necessàries per a corregir les situacions d'incompliment a què fan referència les lleis.
- Interpretar, suplir i integrar la voluntat fundacional, a petició de l'òrgan de govern de la fundació o d'ofici, en els supòsits que estableix el Codi civil de Catalunya.
- Exercir les funcions d'inspecció.
- Instar la intervenció temporal i exercir les accions judicials pertinents.
- Exercir la potestat sancionadora en els termes que estableix aquesta llei.
- Les altres que li atribueixin les lleis.

Un altre element rellevant del tracte jurídic, clarament exigent amb les fundacions en relació amb altres formes jurídiques, són unes regulacions molt exigents de transparència, que com indica la llei de Protectorat: «La transparència ha tenir un abast suficient per a permetre als ciutadans, als grups d'interès i a les administracions d'accedir a informació rellevant, actualitzada i veraç sobre l'entitat. La informació ha d'ésser fàcilment localitzable en el web de l'entitat i en altres mitjans accessibles al públic» (art. 5).

L'abast de les obligacions de transparència per a les fundacions és molt extensa, depenent de la dimensió de la fundació i de si rep o no fons públics, i està conceptualada com a informació rellevant la següent (art. 6):

- Les dades sobre la missió de l'entitat, l'estructura directiva i de govern i els resultats de les activitats acomplertes són informació rellevant.
- Els fins de les entitats i llurs activitats.
- Les principals línies estratègiques d'actuació.
- Els estatuts, la composició dels òrgans de govern i de l'equip directiu, i l'estructura organitzativa.
- El web i les adreces de correu postal i electrònic a les quals es pot adreçar el públic en general.
- El programa i la memòria anual d'activitats.
- El col·lectiu de beneficiaris atesos.
- Els estats financers, les auditories, si escauen, i la memòria econòmica.
- El codi de bon govern i bones pràctiques de gestió.
- El balanç social.
- L'informe de govern corporatiu.
- L'informe anual del codi de conducta.
- Els concursos, els contractes i les licitacions.
- Les altres qüestions que estableixin les lleis.

Finalment, les fundacions per les seves característiques de treball per a l'interès general, sense ànim de lucre, gratuïtat dels càrrecs, no reintegrament de les aportacions, i tot el sistema de control, supervisió i transparència en el seu marc regulatori, disposen d'un marc fiscal més favorable, d'acord amb les disposicions de la llei estatal del mecenatge⁴³. És necessari, però, distingir entre el règim fiscal dels donants a una fundació i el règim fiscal d'una fundació en la seva activitat.

Les fundacions normalment es constitueixen per una duració indefinida, superant la vida dels seus fundadors o promotors, amb una visió de llarg termini i de solidaritat amb la societat en el temps, amb una visió intergeneracional i de futur.

⁴³ Ley 49/2002, de 23 de diciembre, de régimen fiscal de las entidades sin fines lucrativos y de los incentivos fiscales al mecenazgo.

7. Algunes dades estadístiques

Per acabar de perfilar les entitats de l'economia social aportem a continuació algunes dades quantitatives per poder anar caracteritzant la importància relativa de les diferents organitzacions jurídiques a Catalunya.

Cooperatives

A finals de 2018 hi havia unes 4.000 cooperatives a Catalunya⁴⁴, que donaven ocupació a 48.982 persones. Amb una mitjana de 10/12 persones per empresa.

Segons la informació de la CCOOPCAT, el 70% de les persones estaven declarades en el règim d'autònoms de la Seguretat Social i el 30% restant, en el règim general.

En els darrers cinc anys el nombre d'entitats s'ha mostrat estable, amb una caiguda el 2016 probablement per la posada en marxa de la nova Llei de Cooperatives del 2015 i la posterior recuperació. L'ocupació ha crescut en un 16% en el període 2014-2018.

Els principals tipus de cooperatives a Catalunya són: de treball (74%), agràries (10%), de serveis (5%), d'ensenyament (4%), de consum (3%), d'habitatge (2%) i altres (2%).

El conjunt de les cooperatives tenia un volum de negoci l'any 2015 de 4.614 milions d'euros.

La dada de quantes cooperatives han renunciat voluntàriament al lucre no l'hem trobada publicada.

---

44 Segons l'IDESCAT, són 4.215 a finals de 2018 i, segons la CCOOPCAT, són 4.137 en la informació del 2n trimestre de 2018.

- Confederació de Cooperatives de Catalunya (CCOOPCAT). Magnituds socioeconòmiques. 2n trimestre 2018. Vegeu www.cooperativescatalunya.coop [consulta: 2019.04.30].

- IDESCAT. Entitats Jurídiques. Vegeu www.idescat.cat [consulta: 2019.05.20].

Sí que hi ha alguna informació sobre les Cooperatives d'Iniciativa Social, que tenen limitades les activitats a què es poden dedicar i que no poden tenir ànim de lucre.

L'any 2017 existien 138 cooperatives d'iniciativa social, que donaven ocupació a unes 9.500 persones entre sòcies i treballadores, facturant un total de 172 milions d'euros anuals⁴⁵.

Les cooperatives d'iniciativa social són poc nombroses, representen només un 3% del nombre de cooperatives i de la facturació del sector, encara que del punt de vista de l'ocupació de persones sòcies i treballadores les xifres són molt importants.

Mutualitats

A finals de 2018 hi havia 38 mútues i mutualitats de previsió social a Catalunya, que donaven cobertura a 257.000 mutualistes amb més de 822.000 subjectes protegits, cosa que, com diu la Federació de Mutualitats, és equivalent a l'11% de la població catalana⁴⁶.

En el seu informe anual sobre les mutualitats de previsió social de Catalunya⁴⁷, la Generalitat analitza 35 mutualitats el 2017, pràcticament la totalitat, que presentaven uns ingressos per quotes de 146 milions d'euros, amb uns beneficis de 4,9 milions, i unes provisions tècniques de 260 milions d'euros i un balanç conjunt amb uns actius agregats de 556 milions d'euros. El nombre d'assegurats, incloent les assegurances temporals per esdeveniments esportius, arribava als 1.126.460.

---

45 Cooperatives d'Iniciativa Social. Informe de gestió 2016-2017. Vegeu www.cooperativestreball.coop [consulta: 2019.04.30].

46 Federació de Mutualitats de Catalunya. Qui som?. Vegeu www.mutualitats.com [consulta: 2019.05.11].

47 Generalitat de Catalunya. Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda (2018): Informe anual de les mutualitats de previsió social catalanes. Vegeu economia.gencat.cat/ [consulta: 2019.05.20].

Associacions

A finals de 2018, segons l'IDESCAT, hi havia 78.926 associacions a Catalunya, amb un creixement d'un 5% en el període 2014-2018.

Les xifres de la *Guia d'Entitats* del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, consultada el 20 de maig de 2019⁴⁸, aporta uns números una mica diferents amb un total de 74.175 associacions, i incorpora 71.958 associacions de dret català (97%) i 2.217 associacions estatals (3%).

Les associacions de dret català segons tipus d'activitat es distribueixen:

- 45,9 % Cultura
- 12,3 % Foment i defensa dels drets cívics, socials i de la persona
- 10,8 % Interessos de sectors econòmics, geogràfics o professionals
- 10,0 % Ensenyament, formació i investigació
- 5,2 % Ordenació de l'espai, ecologia i habitatge
- 4,2 % Assistència social
- 1,7 % Salut
- 9,9 % No incorporades a cap sector

De les 74.175 associacions registrades, no disposem d'informacions gaire bàsiques, per exemple, no coneixem quantes estan actives o són només un nom que no s'ha donat de baixa del registre.

Tampoc no és conegut quantes de les actives desenvolupen una activitat econòmica, element bàsic per formar part de l'economia social.

Ni quantes es dediquen a fer activitats que aporten un valor només al seu grup de socis i sòcies, i quantes estan orientades a treballar per a la societat en general o en el terreny encara més específic dels serveis a les persones.

⁴⁸ Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Guia d'Entitats. Vegeu justicia.gencat.cat/ [consulta: 2019.05.20].

Una aproximació es pot obtenir aprofitant les dades del Panoràmic, que avalua que les organitzacions no lucratives a Catalunya estiguin entre 23.000 i 25.000, amb una elevada presència del 85% d'associacions⁴⁹.

Del que sí que es disposa de dades és de les Associacions d'Utilitat Pública, que compleixen uns requisits molt més estrictes, propers als de les fundacions. Dins de les associacions de dret català són 352 de les 71.958, o sigui, un 0,48%, número realment molt baix. Entre les associacions estatals registrades a Catalunya, consten com d'utilitat pública 37 associacions d'un total de 2.217, o sia, un 1,66%.

Fundacions

A finals de 2018 figuraven al registre, segons l'IDESCAT, un total de 2.589 fundacions. Doblaven les 1.002 fundacions existents al país el 1996, uns vint anys abans, cosa que demostra una dinàmica realment important de creixement.

Hi ha fundacions pràcticament a tots els sectors d'activitat: cultural (35,9%), assistencial (30,6%), docent (8,4%), científiques (4,0%) i multi àmbit (21,0%)⁵⁰.

I també les fundacions tenen una presència territorial destacada al país, a totes les comarques de Catalunya hi ha fundacions, i està per sota del 50% el centralisme del Barcelonès.

L'any 2017 hi havia unes 2.000 fundacions actives, que donaven ocupació a més de 82.000 treballadors assalariats, aproximadament un 2,5% de l'ocupació de Catalunya, i a 41.000 voluntaris.

En l'àmbit econòmic, l'activitat generada per les fundacions representava uns ingressos superiors als 4.000 milions d'euros/

49 FORNES, Albert i AGUILAR, Marina (2018): *El Panoràmic 2017*. Barcelona, Torre Jussana, p. 17.

50 La informació quantitativa d'aquest epígraf prové de l'Observatori de Fundacions de la Coordinadora Catalana de Fundacions.

any, aproximadament un 2% del PIB del país, disposant d'actius per valor de més de 8.000 milions d'euros.

8. Els nous camins de la Unió Europea

En els últims anys la Unió Europea ha posat en marxa iniciatives, resolucions o recomanacions que aporten nous elements al món de l'economia social en el seu desenvolupament europeu, i que condicionen aspectes importants de l'entorn espanyol i català en aquest àmbit.

La Directiva europea de contractació pública i els serveis a les persones (2014)

El 2014 el Parlament Europeu i el Consell van aprovar la nova directiva sobre contractació pública⁵¹, que introduïa nous elements per considerar.

Per una banda, la directiva recordava l'extraordinària importància de la contractació pública per a la economia i per a la UE, dient: «La contratación pública desempeña un papel clave en la Estrategia Europa 2020, establecida en la Comunicación de la Comisión de 1 de marzo de 2010 titulada “Europa 2020, una estrategia para un crecimiento inteligente, sostenible e integrador” (“Estrategia Europa 2020”), como uno de los instrumentos basados en el mercado que deben utilizarse para conseguir un crecimiento inteligente, sostenible e integrador, garantizando al mismo tiempo un uso más eficiente de los fondos públicos» (considerant 2).

⁵¹ Directiva 2014/24/UE del Parlamento Europeo y del Consejo de 26 de febrero de 2014 sobre contratación pública y por la que se deroga la Directiva 2004/18/CE.

Tanmateix, allò realment important va ser que després de moltes consideracions i regulacions, s'introduïa amb total claredat la qüestió dels serveis a les persones, diferenciant aquesta activitat per les seves especials connotacions i considerant que eren un serveis que es podien contractar de forma diferent, establint (considerant 114):

- **Una diferenciació clara entre els serveis a les persones i altres tipus de servei:**
  - «Determinadas categorías de servicios, en concreto los servicios que se conocen como servicios a las personas, como ciertos servicios sociales, sanitarios y educativos, siguen teniendo, por su propia naturaleza, una dimensión transfronteriza limitada».
  - «Dichos servicios se prestan en un contexto particular que varía mucho de un Estado miembro a otro, debido a las diferentes tradiciones culturales».

- **Establint per a aquests casos una regulació més àmplia i amb més llibertat d'actuació per als estats membres:**
  - «Debe establecerse un régimen específico para los contratos públicos relativos a tales servicios, con un umbral más elevado que el que se aplica a otros servicios».
  - «Los servicios a las personas con valores inferiores a ese umbral no revisten normalmente interés para los proveedores de otros Estados miembros, a menos que haya indicios concretos de lo contrario, como en la financiación por la Unión de proyectos transfronterizos».
  - «Los contratos de servicios a las personas, cuyo valor esté situado por encima de ese umbral deben estar sujetos a normas de transparencia en toda la Unión. Teniendo en cuenta la importancia del contexto cultural y el carácter delicado de estos

servicios, debe ofrecerse a los Estados miembros un amplio margen de maniobra para organizar la elección de los proveedores de los servicios del modo que consideren más oportuno. Las normas de la presente Directiva tienen en cuenta este imperativo al imponer solo la observancia de los principios fundamentales de transparencia e igualdad de trato y al asegurar que los poderes adjudicadores puedan aplicar, para la elección de los proveedores de servicios, criterios de calidad específicos».

- **Podent arribar al fet que no fossin necessaris els contractes públics, podent-se substituir per llicències, autoritzacions o concertacions.**
  - «Los Estados miembros y los poderes públicos siguen teniendo libertad para prestar por sí mismos esos servicios u organizar los servicios sociales de manera que no sea necesario celebrar contratos públicos, por ejemplo, mediante la simple financiación de estos servicios o la concesión de licencias o autorizaciones a todos los operadores económicos que cumplan las condiciones previamente fijadas por el poder adjudicador, sin límites ni cuotas, siempre que dicho sistema garantice una publicidad suficiente y se ajuste a los principios de transparencia y no discriminación».

Recomanacions del Parlament Europeu per un Estatut per a les empreses socials i solidàries (2017)

Un altre element rellevant per a l'economia social europea és la Resolució del Parlament Europeu de 5 de juliol de 2018, que estableix recomanacions per elaborar un Estatut per a les empreses socials i solidàries a la Unió⁵².

⁵² Parlamento Europeu (2018).

Entre els considerants de la resolució es poden retenir com a més rellevants els següents:

- Que encara que «empresa social» i «empresa solidària» s'utilitzin com a sinònims, no ho són exactament. Que «empresa social» es refereix essencialment a les organitzacions de l'economia social més tradicionals: cooperatives, mutualitats, associacions i fundacions. Que, vistes les discussions i debats entre sociòlegs i juristes, cal fer una definició jurídica de base del concepte de «empresa social i solidària» (considerant A).
- Que l'economia social i solidària ha demostrat ser particularment resistent a la crisi econòmica i financera i té potencial per a la innovació social i tecnològica, la creació d'ocupació digna, inclusiva, local i sostenible, el foment del creixement econòmic, la protecció mediambiental i l'enfortiment de la cohesió social, econòmica i regional (considerant B).
- Que hi ha multiplicitat de fórmules jurídiques entre els estats membres (considerant C i D), que fa que no existeixi; en aquest moment a la UE un consens per crear una forma específica d'empresa social i solidària (considerant G).
- Que és bo que es pugui triar entre diferents fórmules jurídiques, però que hi ha certes característiques i criteris distintius que hauria de satisfer tota empresa social i solidària, que els haurien de donar una identitat comuna amb independència de l'estat membre, i que permetin identificar-les, per així contribuir que les empreses socials i solidàries puguin continuar tenint un avantatge respecte d'altres formes alternatives d'organització de la prestació de serveis, inclosos els serveis socials (considerant I i J).
- Que les empreses de l'economia social i solidària haurien de:
  - Portar a terme activitats d'indole econòmica (considerant P).
  - Buscar el benefici de la comunitat en el seu conjunt,

- o d'un grup específic de persones, més enllà dels seus socis (considerant T).
- o Que l'orientació a prestar serveis a les persones (amb risc d'exclusió, serveis d'inserció, etc.) s'ha d'ampliar a la prestació de serveis comunitaris,
- o educació, sanitat, cultura, habitatge, lleure o medi ambient (considerant V).
- o Publicar anualment un informe social, donant compte de les seves activitats, resultats, participació dels interessats, assignació de beneficis, salaris, subvencions, etc. (considerant AI).

Finalment, el Parlament Europeu va aprovar la recomanació relativa a la creació de l'etiqueta europea de l'economia social i als requisits que han de complir les empreses, amb el següent text:

«El Parlamento Europeo considera que el acto legislativo que se adopte debe tener por objeto la creación de una «etiqueta europea de economía social», que será facultativa, para las empresas basadas en la economía social y la solidaridad (empresas sociales y solidarias), independientemente de la forma jurídica que decidan adoptar de conformidad con la legislación nacional.

El Parlamento Europeo considera que la «etiqueta europea de economía social» solo debe concederse a las empresas que cumplan de manera acumulativa los siguientes criterios:

- a) la organización debe ser una entidad de Derecho privado establecida en cualquier forma disponible en los Estados miembros y de conformidad con el Derecho de la Unión, y debe ser independiente del Estado y de las autoridades públicas;
- b) ha de tener una finalidad orientada fundamentalmente al interés general o la utilidad pública;
- c) debe desarrollar fundamentalmente una actividad de utilidad social y solidaria cuyo

- objetivo sea ayudar, con sus actividades, a personas en situación de vulnerabilidad, luchar contra las exclusiones, las desigualdades y las violaciones de los derechos fundamentales, incluso a escala internacional, o contribuir a la protección del medio ambiente, de la biodiversidad, del clima y de los recursos naturales;
- d) debe estar sujeta a una limitación al menos parcial en la distribución de los beneficios y a normas específicas sobre el reparto de beneficios y activos durante toda su existencia, incluido el momento de su disolución; en cualquier caso, la mayoría de los beneficios realizados por la empresa deben reinvertirse o utilizarse de otro modo para alcanzar los objetivos sociales;
  - e) debe regirse por modelos de gobernanza democrática, asociando a sus empleados, sus clientes e interesados afectados por sus actividades; el poder de los socios y su peso en la toma de decisiones no pueden basarse en el capital que puedan poseer;

El Parlamento Europeo considera que nada impide conceder a las empresas convencionales la etiqueta europea de economía social si cumplen los requisitos antes mencionados, en particular por lo que respecta a los objetivos, el reparto de beneficios, la gobernanza y la toma de decisiones.»

Les fundacions i la Recomanació del Parlament Europeu

Com s'ha pogut apreciar, **la Recomanació del Parlament Europeu no posa limitacions a fórmules jurídiques concretes. Fins i tot accepta les empreses mercantils convencionals, però sempre que es compleixin els criteris que estableix per a l'«etiqueta europea d'economia social».**

En el cas de les fundacions, i d'acord amb el seu marc legislatiu a Catalunya, cal dir, en relació amb els criteris, el següent:

- a) Las fundacions catalanes són entitats de dret privat, regulades pel Codi Civil de Catalunya.
- b) Les seves finalitats només poden ser activitats orientades a l'interès general o a la utilitat pública, d'acord amb les disposicions legals.
- c) En la definició del Parlament Europeu sembla que es refereixi al que normalment es qualifica com a serveis a les persones, però també a la cooperació internacional i al medi ambient. Sembla que els altres àmbits demanats en el considerant V, o sigui, la prestació de serveis comunitaris, educació, sanitat, cultura, habitatge, lleure, no hagin estat recollits explícitament en la recomanació final. Això no afecta tan sols les fundacions, sinó que afecta totes les entitats que es dediquin a aquestes activitats.
- d) La limitació a la distribució de beneficis, incloent el moment de la dissolució, no té cap problema. Com és conegut, les fundacions no és que tinguin limitacions en aquests conceptes, sinó la prohibició absoluta de treure res de l'activitat en cap moment.
- e) El punt de la governança democràtica no queda prou definit. S'hauria de veure quines són les bones pràctiques acceptables per a l'autoritat que atorgui l'etiqueta europea d'economia social. A la recomanació 5, el mateix Parlament Europeu diu que s'haurien d'establir directrius de bones pràctiques en diferents qüestions. El primer de la llista, la governança democràtica, que apareix al text del Parlament com a bones pràctiques de «Modelos de gobernanza democrática eficaz», és a dir, en plural⁵³. No n'hi ha només

---

53 Per exemple, a la llei espanyola d'Economia Social (Llei 5/2011, de 29 de març), en el seu article 5è sota el títol "de entidades de la economía social" diu: «Forman parte de la economía social las cooperativas, las mutualidades, las fundaciones y las asociaciones que lleven a cabo actividad económica, ». Aquestes són les entitats bàsiques, que formen part de l'economia social com diu la Gemma Fajardo (20189: «porque cumplen los principios estructurales de la economía social precisamente por razón de su forma o calificación jurídica (son entidades que persiguen fines mutualistas o de interés general)», després hi ha altres tipus d'entitats que poden ser o no integrants de l'economia social segons si compleixen certs requisits concrets que fixa la pròpia llei.

un i han de ser eficaços. La qüestió és si s'ha de parlar de mecanismes de participació, informació, formació, transparència, etc., o si, al contrari, de mecanismes que posin en qüestió la pròpia estructura jurídica del que és una fundació, alterant la seva raó d'ésser⁵⁴.

---

54 De fet, el Decret 69/2020, de 14 de juliol, d'acreditació, concert social i gestió delegada en la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Pública de la Generalitat de Catalunya, que en el seu article 14.2.c.8 demana a les entitats que vulguin ser proveïdores de la Xarxa: «Disposar d'un pla per a la implementació i el treball en governança democràtica compatible amb la seva forma jurídica» ja està *de facto* reconeixent aquesta pluralitat de maneres d'entendre la governança democràtica.

9. Bibliografia

CEP-CMAF (Conférence européenne permanente des coopératives, mutualités, associations et fondations) (2002) : *Déclaration finale commune des organisations européennes de l'économie sociale*. 20 juin 2002.

CESE (Comité Económico y Social Europeo) (2009): *Dictamen del Comité Económico y Social Europeo sobre el tema «Distintos tipos de empresa»* (CESE 1454/2009).

CIRIEC (Centre international de recherches et d'information sur l'économie publique, sociale et coopérative) (2007) : *L'Économie sociale dans l'Union Européenne*. Bruxelles : Comité économique et social européen [DI/CESE/ 97/2007].

CIRIEC (Centre international de recherches et d'information sur l'économie publique, sociale et coopérative) (2017) : *Evolución reciente de la economía social en la Unión Europea*. Brusel·les : Comité Económico y Social Europeo (CES/CSS/12/2016/23406).

COMISIÓN EUROPEA (1997): *El fomento del papel de las asociaciones y fundaciones en Europa* [COM(97) 241 final].

COMISIÓN EUROPEA (2010): *Hacia un Acta del Mercado Único – Por una economía social de mercado altamente competitiva – Cincuenta propuestas para trabajar, emprender y comerciar mejor todos juntos* [COM(2010) 608 final].

CONSEJO DE LA UNIÓN EUROPEA (2015): *La promoción de la economía social como motor clave del desarrollo económico y social en Europa* [15071/15 SOC 711 EMPL 464].

FAJARDO, Gemma (2018): «La identificación de las empresas de economía social en España. Problemática jurídica». REVESCO. Revista de Estudios Cooperativos, n. 128, pp. 99-126.

MONZÓN, José Luis (2006): «Economía Social y conceptos afines: fronteras borrosas y ambigüedades conceptuales del tercer Sector». CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa, núm. 56, noviembre 2006, p. 9-24.

PARLAMENTO EUROPEO (2009): *Resolución del Parlamento Europeo, de 19 de febrero de 2009, sobre economía social* (2008/2250(INI)).

PARLAMENTO EUROPEO (2018): *Resolución del Parlamento Europeo, de 5 de julio de 2018, con recomendaciones destinadas a la Comisión sobre un estatuto para las empresas sociales y solidarias* (P8_TA-PROV (2018)0317).

SEE (Social Economy Europe) (2015): *Livre Blanc. L'Économie Sociale . . . reprendre l'initiative. Propositions pour faire de l'économie sociale un pilier de l'Union européenne*. SEE : Brussel·les.

SEE (Social Economy Europe) (2018): *El futuro de las políticas europeas para la Economía Social: Hacia un Plan de Acción*. Brussel·les: SEE.

Amb la col·laboració de:

I el suport de:

© Coordinadora Catalana de Fundacions

Aquest paper ha estat elaborat per l'Observatori de Fundacions (OdF) i és propietat intel·lectual de la Coordinadora Catalana de Fundacions.

No es permet la reproducció total o parcial d'aquest document, ni el seu tractament informàtic, ni la seva transmissió en qualsevol forma o per qualsevol mitjà, ja sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per registre o altres mètodes, sense permís del titular del Copyright.

Autor:
Pere-A. Fabregas

Edició: octubre de 2020

Coordinadora
Catalana de Fundacions

Coordinadora Catalana de Fundacions

Pau Claris, 167 Pral. 2a B

08037 Barcelona

ccfundacions.cat

info@ccfundacions.cat